

reménybeli áremelkedés nem képezheti. Sokszor a szülőkkel együtt lakó fél használatában marad az ingatlan a szülők halála után, tehát a birlaló örökrésze gyümölcsözők szemben örökös-társaival, akiknek illetősége alig gyümölcsözők valamit s akik esetleg csak kötelesrésznek megfelelő értékű rész öröklésével oly vagyonhoz sem jutottak, mintha kötelesrészre szorítottak volna, amit pénzben kaptak volna meg.

Az alkalmatlan idő kivételénél méltánylandóbb lehet a tulajdonostársnak — esetleg csak időleges — helyzete ami a vagyonszövetség megszüntetés akadályául volna tekintendő, hiszen ezek a személyes körülmények sokkal méltánylandóbbak lehetnek, mint az ügynevezett alkalmatlan időben a remélhető értékelkedés.

Dr. Molnár Pál.

Két kérdés a kártérítési jog köréből.

I. *Két veszélyes üzem balesete.* Dr. Büki Dénes érdekes cikket írt a Polgári Jog idei márciusi számában az 551. sz. elvi határozat és a 84. t. ü. h. viszonyáról. Fejtegetéseit sem jogdogmatikai, sem jogpolitikai szempontból nem helyeselhetem.

Dr. Büki az az állítása is kiigazításra szorul, hogy a kérdéssel a joggyakorlat és a jogirodalom csak mellékesen foglalkozott. Egyes kir. ítélőtáblák gyakorlatában e kérdésben ellentétes felfogás jutott kifejezésre és e nézetüket a bíróságok részletesen indokolták. A kir. Kúria állásfoglalását, mely szerint két veszélyes üzem találkozása esetén a 84. t. ü. h. második bekezdésének rendelkezései változatlanul alkalmazandók, több ítéletében részletesen megindokolta, így pl. a P. II. 3403/1930. sz. döntésében. A jogirodalomban e sorok írója a Polgári Jog 1931. évi 2. számában külön e kérdéssel foglalkozott.

Az 551. számú elvi határozat kimondja, hogy két veszélyes üzem balesete esetében a veszélyes üzemek egymásközi felelősége szempontjából az általános magánjogi szabályok alkalmazandók. A határozat indokolása azon alapszik, hogy mivel a veszélyes üzemek szigorúbb, tárgyi felelősége az üzem veszélyességének a következménye, mikor ez a veszélyesség mindkét oldalon, úgy a károsító és a károsult, illetve a kölcsönösen károsító és károsult oldalon fennforog, a viszonyos veszélyesség folytán e kivételes, szigorúbb szabályok alkalmazásának nincsen helye. De ide kellett jutnia a joggyakorlatnak jogtechnikai okokból is. A veszélyes üzemeknek kártérítési felelősége az 1874. évi XVIII. t.-c. (vasutak felelősége) analógiáján alapul. A törvény a bizonyítás terhét áthárítja a károsító üzemre, az üzembentartó csak a mentesítő okok bizonyítása esetén mentesül a kártérítési felelősség alól. Ilyen mentesítő ok a károsult vétkessége. Ha már most két veszélyes üzem, pl. két automobil összeütközéséből ered a kár, úgy a tárgyi felelősség szabályainál fogva, mivel mindkét oldalon veszélyes üzem szerepel, mindegyiknek a másik vétkességét kellene igazolnia, illetve a bizonyítási teher

kétszeres áthárításáról, ami egyenlő a bizonyítási teher visszahárításával, van szó, vagyis a bizonyítási teher visszakerül az általános magánjogi szabály szerint a károsultra. A két tárgyi felelősség és az exculpato szabályai semlegesítik egymást.

Máshogy áll a helyzet a 84. sz. t. ü. h. alkalmazása szempontjából. A 84. sz. t. ü. h. egy a veszélyes üzemek tárgyi felelősségétől és az 1874. évi XVIII. t.-c. rendelkezéseitől független *magánjogi szabály*, mely a megbízónak a megbízott ténykedéséért való kártérítési felelősségét szabályozza. Általában a megbízottért a megbízót csak culpa in eligendo esetén teszi felelőssé, de a második bekezdésében példálódzó felsorolással a bírói gyakorlatra bizza a kivételek megállapítását. *Ez a második bekezdés is része az általános magánjogi szabálynak* és ezen nem változtat az a körülmény, hogy a kivételek példálódzó felsorolásában az üzem terjedelme, természeté, külön törvény mellett az üzem veszélyességére hivatkozik. Ha dr. Büki álláspontja igaz volna, akkor ugyan a kis terjedelmű veszélyes üzem üzembentartója nem lenne felelős a sofförjéért, a nagy vállalaté pedig két veszélyes üzem találkozása esetén is felelős lenne, mert itt a kivétel nem a veszélyességen, hanem a terjedelmen alapul. Ez a helytelen következmény is mutatja, hogy ez a második bekezdés is általános magánjogi szabály a megbízó felelősségéről, melynek a veszélyes üzem tárgyi felelősségét megállapító rendelkezésekkel semmi összefüggése nincs. Önálló szabály ez a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában, ahol az 1721. §. nem is utal a kivételeknél a veszélyes üzemre, hanem az 1737. §-nak a vétlen kártételre vonatkozó általános szabályára.

De a cikk álláspontja nemcsak jogdogmatikai szempontból helytelen, hanem jogpolitikai okokból is. A veszélyes üzemek, különösen a veszélyes üzemek körébe tartozó közlekedési eszközök (gépkocsi, vasút, motorkerékpár) szaporodásával a balesetek jelentékeny része épen két veszélyes üzem találkozásából ered. Ha már most a dr. Büki által védett felfogás jogszabály lenne, akkor tekintettel arra, hogy a sofförök, kocsivezetők rendszerint vagyontalan emberek, még vétkességük igazolása esetén is a károsult követelése behajthatatlan lenne. Már pedig nem egyezik meg az igazságos, szociális jog követelményével, hogy egy technikai jogszabály miatt, különösen mikor jogdogmatikailag is más felfogás igazolható, károsultak százai védtelenek maradjanak, egy idegen érdekkör prédájául legyenek kiszolgáltatva. Az üzembentartó biztosítással elháríthatja magáról e felelősség kockázatát.

II. *Felelősség a fővadak kártételéért.* (1883:XX. t.-c. 7. §.)
A m. kir. Kúriának közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa június 13-ára a következő vitás kérdés eldöntését tűzte ki: „A fővadak (szarvas, dämvad) által a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért csak az a birtokos vagy haszonbélő tartozik-e az 1883:XX. t.-c. 7. §-a értelmében teljes kártérítéssel, aki olyan tervszerű, szándékos és huzamos ténykedést vagy mulasztást tanúsít, amelynek eredménye a fővadnak az illető területen való tartózkodása és szaporodása; vagy pedig felelős-e az említett

károkért az ingatlan tulajdonosa vagy haszonbérője pusztán azon az alapon is, hogy a vadászterület a fővad tenyésztésére alkalmas, a fővad ott nagyobb számban fordul elő és a birtokos, vagy haszonbérő annak tenyésztését megfelelő intézkedésekkel nem akadályozza meg.“

Az állattartó felelősségének magánjogi élő szabálya a joggyakorlat ingadozásánál fogva pontosan nehezen állapítható meg. A Mtj. 1739. §-a általános szabályként a tárgyi felelősséget állapítja meg: „Aki állatot tart, felel azért a kárért, amelyet az állat másnak okoz.“

A második bekezdés kivételt állapít meg olyan háziállatok tartása esetében, amely az állattartó hivatásának, keresőfoglalkozásának vagy háztartásának céljára szolgál, amikor az állattartó exculpálhatja magát, ha minden óvintézkedést megtett, egyébként csak a véetlen kártétel általános szabálya szerint felel. Tehát az Mtj. szerint az általános szabály az állattartó tárgyi felelőssége, mely hasznos háziállatnál csak a bizonyítási teher megfordításában nyilvánul (exculpatio az állattartó bizonyítási terhe), ha csak az általános véetlen kártétel feltételei fenn nem forognak. (Mtj. 1737. §., az ú. n. méltányossági kártérítés.)

A bírói gyakorlatba ez a szabály, sajnos, nem szívódott fel. Azért mondom, hogy sajnós, mert minden olyan esetben, ahol valaki saját érdekkörébe, hasznára olyan veszélyes, vagy féken nem tartható erőket vesz igénybe, mely másoknak ártatlanul kárt okozhat, az anyagi, a szociális igazság és méltányos kármegosztás elve alapján kell, hogy a károsult kárát megtérítse. A bírói gyakorlat egyes régebbi határozatokban a tárgyi felelőség vagy pedig az exculpatiót az állattartó terhére áthárító álláspontra helyezkedett.

Az utóbbi évek határozatai alapján az állapítható meg, hogy a bírói gyakorlat a hasznos háziállatoknál az általános magánjogi vétkességi álláspontra helyezkedik, a bizonyítási teherre nézve sem tesz kivételt, a bizonyítás terhét a vétkesség tekintetében a károsultra hárítja. (J. H. V. 1026., VI. 1097., VII. 5., 291. stb. eset.) A gondatlanság megállapításánál is az állattartó szempontjából igen enyhe mértéket alkalmaz, elegendőnek veszi az elemi, a közfelfogás szerint alkalmazni szokott elővigyázatossági szabályokat. Nem állapított meg a bíróság gondatlanságot, mikor a lakásban póráz nélkül tartott kutya egy bejáratos személyt megharapott (J. H. III. 410.), mikor a szükségből másra bízott ló megvadult és valakit elgázolt (J. H. I. 763.), mikor a fatelenet őrző kutya kiszaladt, a sértett lába alá került és a sértett elesett (J. H. VI. 407.) stb.

Az 1883. évi XX. t.-c. 7. §-a különös szabályt állít fel és kimondja, hogy „a fővadak (szarvas, dämvd) által a vetésekben, ültetvényekben vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért azon birtokos vagy haszonbérő, kinek vadászterületén az említett fővad tenyésztetik, teljes kárpótlással tartozik.“

A szabály első látszatra is tárgyi felelősséget állapít meg tisztán a tenyésztés egyébként megengedett cselekménye alap-

ján. Ha csak gondatlanság esetén állapítana meg felelősséget, úgy ezt külön kimondani nem is kellene, mert az általános magánjogi szabály alapján is felelős lenne a birtokos vagy haszonbérlő vétkes cselekménye, illetve mulasztása alapján.

A Kúria P. VII. 1611/1907. számú határozata az objektív felelősség felé látszik hajlani, mikor kimondja, hogy a tenyésztő felelőssége azon alapszik, hogy a tenyésztéssel járó gazdasági előnyt kihasználja és azért terheli őt a felelősség, akár volt kerítés, akár nem. (Szóval akkor is felel, ha az elővigyázatossági intézkedéseket megtette.) Az újabb határozatok a tenyésztés szóra támaszkodva, e rendelkezésben csak vétkességi felelősséget látnak. A tenyésztéshez hozzákapcsolják a tervszerűség, a szándékos huzamos magatartás, a tudatos, szándékos magatartás feltételét. (J. H. IV. 1289., K. P. VI. 6545/1928.) A K. P. VI. 2025/1928. sz. határozat szerint a fővad a területen való tartózkodásának állandósítása, tenyésztése, szaporodására irányuló ténykedés vagy mulasztás nélkül tenyésztettnek nem tekinthető.

A társadalmi igazságosság azt követeli, hogy aki vadászterületet tart, ahol vadak tenyésznek, amelyek a környező lakosság munkájának eredményét, gazdasági tevékenységét zavarhatják, nekik kárt okoznak, e kárt térítse meg arra való tekintet nélkül, hogy a vadak tenyésztése az ő tervszerű tevékenységének eredménye, vagy pedig azok ott tenyésznek és szaporodnak és ezt ő hagyja, annak előnyeit élvezzi, azokra vadászik. A bírói gyakorlatban igen nagy bizonytalanságot okozna a tervszerű tenyésztés és a tényleges tenyésztés megkülönböztetése és amennyiben a bizonyítási teher a károsultat terhelné, úgy majdnem minden esetben igénye védtelen maradna, mert hogyan bizonyítson a károsult szándékos, tervszerű tenyésztésre vonatkozó körülményeket, mikor az idegen gazdaság intézkedéseibe bele nem tekinthet. Az ilyen vadászterület mindenesetre a szomszédok ültetvényei szempontjából veszélyes, különös veszéllyel jár és így a tárgyi felelősség a mai jogfelfogás szerint is indokolt.

Újabban a bírói gyakorlat és a jogegységi határozatok a tárgyi felelősség megszorítása felé haladnak. Hangsúlyoznom kell, hogy a társadalmi együttműködés bonyolultsága mellett tekintettel a károsultat terhelő bizonyítási nehézségekre is, a társadalmi igazságosságnak a károsító teherbírásának határain belül a tárgyi felelősség felel meg, mely nem hagyja, hogy emberek jóléte, munkájának gyümölcse, sorsa idegen érdekek, idegen hasznot hajtó gazdasági tevékenység véletlenségek áldozata legyen.

Ifj. dr. Szigeti László.